

1913 okt. 29

Miniszterelnökségi átirat-fogalmazvány a belügyminiszterhez a horvát-szlavonországi kivándorlás és az ez ügyben még 1909. dec. 7-én tartott értekezlet tárgyában, Tisza István miniszterelnök megjegyzéseivel¹

ME 1913—XIV—3540 (6403/913)
(Gépirásos fogalmazvány)

Tárgy:

Belügyminiszter úr a horvát kivándorlás ügyében 1909. évi december hó 7-én tartott értekezlet jegyzőkönyvét megküldi.

Pro domo!

Amint az itt fekvő belügyminiszteri átiratból és a mellékelt jegyzőkönyvből kitűnik, a tartott értekezlet nem foglalkozott a belügyminisztérium azon panaszával, hogy a horvát országos kormány a kivándorlási ügyet a horvát érdekek egyoldalú érvényesítésével óhajtja rendezni, s hogy külön horvát amerikai bank s horvát menház felállítására törekszik, hanem az értekezlet csak a Horvát-Szlavonországon átvonuló magyarországi illetőségű jogosulatlan kivándorlók feltartóztatásának kérdését tárgyalta.

Ezen értekezlet tehát a horvát kivándorlási kérdés rendezésére nem nyújt alapot.

A horvát-szlavonországi kivándorlás kérdése három részre osztható.

I. Először, ami a kivándorlás csökkentésére itthon teendő szociális és gazdasági kérdéseket illeti, továbbá ami a kivándorlók ügyében hajóra szállásuk előtt teendő főleg rendőri természetű intézkedésekre vonatkozik, ezek vagy autonóm ügyek, vagy, ha mint az útlevéllügy is, a törvényhozás közös, a végrehajtás a horvát országos kormány feladatát képezi.

II. Mindaz azonban, ami a kivándorlóknak mikénti Amerikába való kiszállítására vonatkozik, tehát a hajós társulatokkal kötendő szerződések ügye, ezek részére az engedély kiadása stb... azaz - mivel a hajózás az 1868 XXX. tc. 9. §-a értelmében a magyar korona összes országainak közös ügyét képezi — tulajdonképpen szintén közös ügy, s így itt a végrehajtást valamely az egész birodalomra kiterjedő joghatósággal bíró hatóságnak kellene intéznie, s nem a horvát országos kormánynak.² [s a jelen állapot, hogy e kérdésekben a horvát országos kormány teljessen önállóan intézkedik a fent idézett törvénytörvényesnek nem felel meg.] Jelenleg azonban a hajózási ügyekben az 1909. évi II. a kivándorlási törvény értelmében azonban a szorosabb értelemben vett Magyarországon ezen ügyekben a belügyminisztérium van hivatva határozni, s e minisztérium joghatósága csak a szorosabb értelemben vett Magyarországra terjed ki, s így ezen az állapoton jelenleg nem áll módunkban változtatni.

III. [A már kivándorlott Horvát-Szlavonországból származó lakosok gondozása szempontjából követendő eljárás szintén nem képezhet autonóm ügyet. A monarchia külpolitikájával ugyanis szoros összefüggésben van az a politika, amelyet a monarchia egyes államai a már kivándorlott állampolgárok kulturális, egyházi s nemzeti gondozása szempontjából követnek. Nem lehetne például békés és előnyös kereskedelempolitikai (intézkedéseket) terveket megvalósítanunk, ha a kinn élő állampolgárok gondozása tekintetében nyíltan agresszív s az Egyesült Államok kormánynak intencióival kifejezett ellentétben álló intézkedéseket tennénk stb... Ezért a magyar kormány minden (ilyen) az Egyesült Államokban élő magyar állampolgárok nemzeti gondozására irányuló akciót csak a külügyminisztériummal egyetértőleg kezdeményez. Ezzel a közös egyetértéssel megindult akcióval nem lehet ellentétes a horvát országos kormány kivándorlási³ politikája se, s ezért kívánatos volna, hogy legalább is főbb vonalaiban ez is az itteni akciókkal egyetértőleg intéztesse, vagyis minden fontosabb s az Egyesült Államokban élő horvátokra vonatkozó intézkedés itteni közvetítés mellett, de legalább is a miniszterelnökség meghallgatásával és [velünk] értőleg eszközöltessék.

¹ Az irat fontossága megkívánja, hogy a kihúzott részeket is közöljük, annál is inkább, mert a Tisza István horvát politikáját megvilágító megjegyzései ezek közlése nélkül nem lennének érthetőek. (A kihagyásokat természetesen mindenütt [ ] jelek közt feltüntetjük.)

² E mondatot a lapszálon tintával jelölve, sajátkező megjegyzés: „nem áll — Tisza”.

³ E keresztlhúzott rész sk. széljegyzete: „Nagyon téves és veszélyes theoria. Hiszen e szerint mi is kötve volnánk, e kérdésekben Ausztriához! Tisza”

Régebben a báni kormány egyáltalában nem törődött a már kivándorolt horvátok ügyeivel, s ezek érdekében minden intézkedés szintén a miniszterelnökség által foganatosított, — újabban azonban a báni kormány a belügyi osztályban külön kivándorlási alosztályt létesített, melynek egyik célja már kivándorlott Horvát — Szlavonországból származó magyar állampolgárok ügyeinek figyelemmel kísérése s ezek támogatása. R. u. nyert értesülések szerint, továbbá az itteni ügyiratokból kitűnőleg azonban úgy látszik, hogy ez az alosztály főleg a kint élő horvátoknak jogvédelemben való részvételével foglalkozik, s nagyobb szabású s politikai jellegű intézkedéseket nem tett, s így a kivándorlottak gondozása szempontjából az itt irányadóul tekintett elvekkel ellentétbe nem került.

Erre való tekintettel, az ügyosztály t. nézete szerint, ez ügyben csak akkor kellene közbelépünk,⁴ ha a báni kormány a régebben sokat emlegetett tervet, ti. külön kivándorlási törvény hozatalát meg akarná valósítani, vagy akkor, ha esetleg a magyar kivándorlási törvénynek újabb módosítására kerülne a sor.

Jelen ügyirat ad acta teendő.

Budapest 1913. október hó 29.

Petry sk.

f.v. Olvashatatlan kézjel

X/30

Beavatkozásra most nincs szükség. — Fenti előadmányból csak annyi helyes, hogy külföldön eszközözendő hatékonyabb actiónak természetesen külképviseleti szerveink útján vagy azokkal egyetértőleg kellene történnie.

Tisza⁵

XI/7.

D

1913 nov. 7

Br. Hazai Samu honvédelmi miniszter minisztertanácsi előterjesztése az „Északamerikai Egyesült Államokkal 1870-ben a kivándorló egyének állampolgárságának szabályozása tárgyában kötött szerződés kiterjesztése, illetve felmondása” tárgyában

MT 1913:20/42

A honvédelmi miniszter úr előadja, hogy az Északamerikai Egyesült Államokkal 1870. évi szeptember hó 20-án a kivándorló egyének állampolgárságának szabályozása tárgyában kötött s az 1871. évi XI.III. törvénycikkbe iktatott államszerződés — miként azt hivatali elődei ismételtlen kimutatták — reánk nézve a véderő szempontjából határozottan károsnak bizonyult, mert a szóban levő szerződés biztosítja a védkötelezettségük teljesítése előtt kivándorolt egyének részére nemcsak a büntetlen visszatérhetést, hanem még azt is, hogy az ilyen egyének védkötelezettségük utólagos teljesítésére nem szoríthatók, miáltal egyenesen csábít a védkötelezettség alól való kibúvársra.

A szerződés ezenfelül csakis a másik félre jár előnyökkel, mert nekünk ilyeneket nem biztosít; hisz az Amerikába kivándorlók ismert nagy száma, az Amerikából ide bevándorlók elenyészőleg csekély számával össze sem hasonlítható.

Mindezeknél fogva eme szerződés módosításának megkísérlése iránt már a kilencvenes évek elején történtek kezdeményező lépések, ezek a tárgyalások azonban nem vezetvén eredményre, hivatali elődei — az osztrák kormánnyal egyértelműleg — több ízben kérték és két ízben (1901. évi november 6-án és 1907. évi december 27-én) kaptak is felhatalmazást a minisztertanácstól, hogy a magyar kormány nevében a szerződés végleges felmondását kívánhassák, mely felhatalmazások alapján a külügyminiszter úr meg is kerestetett az államszerződés felmondása iránti lépések megtétele iránt.

A külügyminiszter úr azonban külpolitikai okokból egy alkalommal sem tartotta időszerűnek az államszerződés felmondását. Mindazonáltal, az előzőleg a washingtoni diplomáciai képviselőtünk útján megindított bizalmas puhatolások eredményeként, a külügyminiszter úr akkoriban

⁴ Itt a lapszálon piros ceruzával (eltérő írással): „Helyes!”

⁵ A záradék szövege (Tisza kezeírása) sajátkezü aláírással.